1.2.2022

Lakivaliokunnalle

U 77/2021 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan allekirjoittamista ja ratifioimista koskeviksi neuvoston päätöksiksi

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Keskusrikospoliisin kirjallista asiantuntijalausuntoa asiassa U 77/2021 vp - Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan (jäljempänä *lisäpöytäkirja*) allekirjoittamista ja ratifioimista koskeviksi neuvoston päätöksiksi.

Keskusrikospoliisi lausuu kunnioittavasti kantanaan kirjelmään seuraavaa:

Yleistä

Keskusrikospoliisi toteaa, että lisäpöytäkirjan tavoitetta yhteisten sääntöjen vahvistamisesta kansainvälisen yhteistyön tiivistämiseksi sekä sähköisen todistusaineiston keräämiseksi sopimusvaltioiden rajat ylittävissä tilanteissa on pidettävä kannatettavana.

Globaalin digitalisaation seurauksena rikosten esitutkinnassa käytettävä todistusaineisto on yhä enenevässä määrin sähköisessä muodossa ja usein vielä johonkin toiseen valtioon sijoittautuneen palveluntarjoajan hallussa. Näytöllisesti oleellisen todistusaineiston hankkiminen pitkittyy usein kohtuuttomasti oikeusapumenettelyjen pitkäkestoisuudesta johtuen. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että kansainvälisen yhteistyön muotoja kehitetään ja tehostetaan. Ainoastaan näin voidaan pitää yllä rikostorjunnan kyvykkyyttä kansainvälisen ja rajat ylittävän rikollisuuden torjunnassa.

Toisen lisäpöytäkirjan keskeisestä sisällöstä suhteessa komission päätösehdotuksiin

Valtioneuvoston kannan mukaisesti keskusrikospoliisikin katsoo tarkoituksenmukaiseksi ottaa tarkemmin lisäpöytäkirjan sisältöön kantaa vasta siinä vaiheessa, jos sen ratifiointi katsotaan perustelluksi. Siitä huolimatta sisällön osalta tehdään tässä vaiheessa jo seuraavat huomiot, sillä ne liittyvät oleellisesti U-kirjeen varsinaiseen asiaan eli komission ehdotuksiin neuvoston päätöksiksi allekirjoittamisesta ja ratifioinnista.

Tilaajaa koskevan tiedon luovuttaminen

Lisäpöytäkirjan *7 artikla*n mukaan tilaajatietoja koskeva määräys voitaisiin toimittaa suoraan toisen sopimuspuolen alueella olevalle palveluntarjoajalle.

Tilaajatiedoilla (ml. tiedot IP-osoitteiden käyttäjistä) on keskeinen merkitys usein etenkin esitutkinnan alkuvaiheessa tutkinnan kohdentamiseen ja esimerkiksi rikoksesta epäiltyjen yksilöintiin liittyen, minkä vuoksi uudistusta voidaan pitää merkittävänä.

Komission päätösehdotusten mukaan jäsenvaltioiden olisi annettava 7 artiklan 2 kappaleen b kohdan mukainen selitys, jossa todetaan, että syyttäjän tai muun oikeusviranomaisen on annettava palveluntarjoajille kohdistettu määräys tai se on annettava syyttäjän tai muun oikeusviranomaisen valvonnassa tai muussa tapauksessa riippumattomassa valvonnassa.

Tilaajatietoja ei ole pidettävä luottamuksellisen viestinnän suojan kannalta keskeisinä tietoina, minkä vuoksi komission ehdotusta on tältä osin pidettävä liian pitkälle menevänä. Keskusrikospoliisi pitääkin tärkeänä, että esitutkintaviranomaisella olisi mahdollisuus pyytää tilaajatietoa itsenäisesti. Tämä olisi ensiarvoisen tärkeää tehokkaan rikosprosessin varmistamiseksi sekä erityisesti nopeasti tuhoutuvan sähköisen todistusaineiston turvaamiseksi.

On myös huomattava, että poliisilla on jo tällä hetkellä oikeus hankkia itsenäisesti lisäpöytäkirjassa tarkoitettua tilaajatietoa rajat ylittävissä tilanteissa. Komission ehdottamaa selityksen mukaista prosessia on siten pidettävä merkittävänä muutoksena voimassa olevaan kansainvälisen tiedonvaihdon käytäntöihin.

Komission päätösehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden tulee antaa 7 artiklan 5 kohdan mukainen ilmoitus siitä, että kun niiden alueella toimivalle palveluntarjoajalle annetaan 7 artiklan 1 kappaleen mukainen määräys, ne edellyttävät, että määräys, lisätiedot ja tutkintaan tai menettelyyn liittyviä seikkoja koskeva yhteenveto ilmoitetaan samanaikaisesti. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan komission ehdotusta on pidettävä tältä osin hyvin ehdottomana. Tilaajatietojen osalta suoraa yhteydenpitoa ilman täytäntöönpanovallon osallistuttamista on pidettävä perusteltuna huomioiden tietoluokan asema luottamuksellisen suojan näkökulmasta sekä kyseisiin tietoihin kohdistuvien pyyntöjen määrä kansainvälisessä tiedonvaihdossa. Olisi tärkeää, että lisäpöytäkirjalla luotava uusi kansainvälisen tiedonvaihdon menettely olisi myös mahdollisimman yhdenmukainen tulevien EU-instrumenttien kanssa (mm. e-evidence).

Komission päätösehdotuksista

Keskusrikospoliisi yhtyy valtioneuvoston kantaan siitä, että jäsenvaltioita ei tule velvoittaa allekirjoittamaan lisäpöytäkirjaa, vaan asia tulee jättää jäsenvaltioiden omaan harkintaan. Lisäksi päätösehdotuksissa jäsenvaltioille ei tule asettaa ehdottomia varauma- tai selitysvelvoitteita kuten valtioneuvoston kannassa todetaan.

Lisäksi on huomattava, että ehdotukseen neuvoston päätökseksi jäsenvaltioiden valtuuttamisesta allekirjoittamaan lisäpöytäkirja sisältyy ehtoja, jotka ehdotuksen mukaan olisi tarkoitus hyväksyä jo allekirjoitusvaiheessa. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan olisi perusteltua liittää varaumat, selitykset ja ilmoitukset kokonaisuudessaan vasta ratifiointivaiheeseen

Taloudelliset vaikutukset

Keskusrikospoliisi toimii tällä hetkellä suomalaisiin palveluntarjoajiin kohdistuvien, poliisille täytäntöön pantavaksi osoitettujen, kansainvälisten oikeusapupyyntöjen osalta kansallisena yhteyspisteenä. Johtuen sähköisen todistusaineiston kasvavasta merkityksestä rikostutkinnoissa sekä tiettyjen keskeisten sähköisten palveluntarjoajien sijoittautumisesta Suomeen voidaan sanoa, että palveluntarjoajille tehtävät tietopyynnöt työllistävät tällä hetkellä Keskusrikospoliisia merkittävästi. Keskusrikospoliisin viestiliikennekeskus toimii Budapestin sopimuksen 35 artiklan mukaisena 24/7-yhteyspisteenä.

U-kirjelmässä todetaan, että lisäpöytäkirjasta kansallisesti aiheutuvat vaikutukset arvioidaan siinä vaiheessa, jos lisäpöytäkirjan ratifioimista pidetään perusteltuna. Lisäpöytäkirjan mahdollisesta ratifioinnista kansallisesti aiheutuvat taloudelliset vaikutukset ovat keskeisesti sidoksissa siihen, millaisia varaumia, selityksiä ja ilmoituksia Suomi antaisi tuossa yhteydessä. Resurssivaikutuksia arvioitaisiin aiheutuvan erityisesti 7 artiklan 5 kohdassa kuvatuista ilmoittamis- ja kuulemismenettelyistä. Näihin seikkoihin voidaan kuitenkin ottaa perustellusti kantaa vasta siinä vaiheessa, jos lisäpöytäkirjan ratifioimiseen päädytään.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos
Robin Lardot

Rikostarkastaja
Heidi Björk